

Stöd till kommunen för att skapa sig en lokal lägesbild med anledning av covid-19 på särskilda boenden för äldre

Detta stöd riktar sig till socialchefer, medicinskt ansvariga sjuksköterskor (MAS) samt verksamhetschefer för kommunal hälso- och sjukvård. Stödet riktar sig även till den som efter beslut lokalt ansvarar för genomförandet.

Det är kommunen som avgör om man vill använda detta stödmaterial för att skapa en kommungemensam lägesbild av arbetet med att förhindra och hantera smittspridning i särskilda boenden för äldre. Materialet kan användas som komplement till övriga insamlade uppgifter för smittskyddsarbetet i kommunen, lägesrapportering, styrning och ledning med mera.

Materialet består av enkätfrågor och ett användarstöd med förslag på hur man kan gå tillväga. Frågorna är tänkta att besvaras av ansvariga på särskilda boenden för äldre för att sammanställas och analyseras kommungemensamt i syfte att lokalt kunna analysera och förbättra arbetet med att förhindra smitta av covid-19 på särskilda boenden för äldre.

Syftet med denna detta material är att stödja kommuner att få en lokal bild av förutsättningar, åtgärder, utmaningar och goda exempel för att hindra smitta av covid-19 inom särskilda boenden för äldre¹ och vid behov vidta förbättringsåtgärder. Användning av materialet kan ge underlag till ett mer systematiskt kvalitetsarbete² på de särskilda boendena.

Liknande enkäter har genomförts på särskilda boenden i bland annat region Stockholm³ och region Sörmland⁴, där resultaten kunnat användas för att bland annat sprida goda exempel på åtgärder för att minska smittspridning och förbättring av information och stöd till verksamheterna.

¹ I den fortsatta texten skrivs särskilda boenden, men avser särskilda boenden för äldre.

² <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/Ledningssystem/>

³ <https://www.sll.se/nyheter-stockholms-lans-landsting/2020/05/kunskaper-fran-enkat-ska-minska-smittspridning-pa-aldreboenden/>

⁴ <https://regionsormland.se/nyheter/nyhetslista-2019/resultat-av-enkatundersokning-av-covid-19-pa-aldreboenden-i-sormland/>

Att minimera smitta är centralt

Att förebygga uppkomst av infektioner och smittspridning är en grundförutsättning för god kvalitet i vård och omsorg.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har under våren gjort tillsyn på ett antal särskilda boenden. Det har visat att verksamheterna sedan utbrottet av covid-19 pandemin förändrat sina arbetssätt på flera olika punkter, utöver att säkerställa att basala hygienrutiner följs. Det handlar till exempel om att:

- begränsa antalet personer som rör sig på boendena som exempelvis tillfällig personal, leveranser eller åtgärder för säkra besök⁵
- använda olika slussar för inpassering, mottagning av varor, omklädning för medarbetare med mera
- förstärka städrutiner och arbeta mer systematiskt med desinficering av kontaktytor
- skilja på boende med misstänkt eller bekräftad covid-19 genom att avgränsa särskilda avdelningar/enheter.

Utöver det rör de förändrade arbetssätten även ledarskapsfrågor och kommunikation. IVO:s tillsyn visar tydligt vikten av samarbete och ständig dialog, både inom och mellan enheter och verksamheter. Läs mer om resultat av [IVO:s tillsyn för minskad smittspridning av covid-19 – särskilda boenden för äldre](#).

Förslag eller tips på hur stödet kan användas

Om stödmaterial

Stödet består av 27 enkätfrågor⁶ och ett användarstöd (detta dokument) som beskriver hur kommunen kan arbeta med att genomföra enkätundersökningen och analysera resultatet. Bilagorna med frågor är öppna så att ni kan lägga till och ta bort frågor utifrån ert behov av lägesbild och er smittspridningssituation i kommunen och på era boenden. Enkätfrågorna är uppdelade i sex avsnitt:

1. bakgrundsinformation om boendet, enheter och boende (personer)
2. om smitta har kommit in i boendet
3. åtgärder för de boende
4. personalfrågor
5. provtagning
6. övrigt.

Förutsättningar för användning

Efter beslut lokalt om att skapa en lägesbild av smittspridningsarbetet i de särskilda boenden som finns i kommunen kan det vara bra att säkerställa att det finns förutsättningar för ansvariga chefer på boendena att besvara enkäten, både

⁵ <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/foreskrifter-och-allmanna-rad/2020-9-6935.pdf>

⁶ Numrerade 1-29 för bakåtkompatibilitet mot tidigare version av enkäten. Frågorna 12 till och med 14 i version 1 av enkäten är borttagna samt ersatt av ny fråga 12.

tidsmässigt och juridiskt utifrån sekretessgränser. Verksamheterna kan också behöva ha en beredskap att vidta förbättringsåtgärder beroende på resultatet av analysen.

Om flera kommuner i en region använder samma enkät kan resultat användas för jämförande analyser mellan kommuner. Inför en sådan jämförelse kan det vara bra att involvera regionens smittskydds-enhet. Smittskydd och vårdhygien i din region kan involveras i analysarbetet även lokalt. Om uppgifter ska delas mellan kommuner eller mellan kommun och region behöver ni göra en sekretessprövning. Detta på grund av att även i sammanställd form kan resultaten innehålla uppgifter som kan härledas till en enskild person.

Förslag till arbetsgång

Nedan följer ett exempel på hur arbetet med enkätfrågorna kan läggas upp. Genomförandet behöver anpassas utifrån lokala förutsättningar och rutiner i kommunen och på de särskilda boendena.

Förberedelse av arbetet

Om ni i kommunen beslutat om att använda detta material, beskriv tydligt vilket syfte det har för er. I förberedelsen ingår till exempel att göra en tidsplan, bestämma vem som ansvarar för att skicka ut enkäten, sammanställa och analysera resultatet samt vilka som ska ta del av resultatet.

Ni kan också behöva ta ställning till vem som ansvarar för att vidta eventuella åtgärder. När ansvarsfördelningen planeras, kan det vara bra att tänka på:

- Att olika funktioner i den kommunala verksamheten kan omfattas av olika sekretessbestämmelser och att andra sekretessregler gäller privata boenden.
- Om ni vill använda alla frågor i enkäten eller om ni behöver anpassa den utifrån era lokala behov genom att ta bort eller lägga till frågor.
- Om det finns uppgifter som redan hämtas in för andra syften som kan vara användbara i analysen, exempelvis antal boende med misstänkt eller bekräftad smitta på boenden eller uppgifter om tillgång till skyddsutrustning och sjukvårdsmateriel som redovisas för den nationella lägesrapporteringen. För dessa uppgifter kan det finnas sekretessgränser.

Tips för genomförande av enkätundersökningen

Ni kan också behöva ta ställning till hur enkäten ska distribueras till och besvaras av berörda chefer för särskilda boenden för äldre. Det kan exempelvis ske genom att enkäten e-postas till den som ska besvara den, att den skrivs ut för manuell ifyllning eller att den skickas via ett digitalt enkätverktyg. En digital hantering underlättar både insamling och sammanställning av svaren.

Fundera på vilken information om enkäten som kan ges i ett följebrev, som en instruktion för ifyllande eller en ingress till ett digitalt formulär. Eftersom en del frågor har öppna svar kan det vara viktigt att uppmana de svarande om att inte inkludera uppgifter som går att koppla till en enskild boende eller personal i enkätsvaren.

Förslag för sammanställning och analys av svaren

Sammanställ enkätsvaren och eventuella andra uppgifter⁷ utifrån ert behov av lägesbild, gärna på ett sätt som gör att ni kan få överblick och kan göra eventuella jämförelser mellan boenden eller enheter. Den bifogade excelfilen (Bilaga 2) kan vara ett stöd för att samla uppgifterna. Analysen av svaren kan ofta utvecklas mer om ni är flera som gör den tillsammans. Utgå till exempel från ert syfte med enkäten, studera resultaten och ställ frågor som:

- Om det finns skillnader i hur personalen arbetar mellan enheter inom ett boende eller mellan olika boenden, vad kan skillnaderna bero på?
- Kan skillnaderna ha andra orsaker än arbetsätt, som exempelvis att boendets fysiska utformning ger olika förutsättningar att vidta vissa åtgärder?
- Finns det några samband i de olika åtgärderernas resultat?
- Vilka kontakter/resurser för information har varit användbara i arbetet med att hantera covid-19 och vilka behöver förbättras?
- Finns det goda exempel att sprida?

Ni kan även ta stöd av annat material i analysen och det fortsatta förbättringsarbetet. Nedan finns några exempel:

- Checklista för att hindra att smitta kommer in och sprids på äldreboenden i covid-19-pandemin (Socialstyrelsen)
- Checklista för ökad patientsäkerhet under pågående covid-19- pandemin (Socialstyrelsen)
- Om lärdomar att förhindra smitta i äldreomsorgen (SKR).
- Stöd för personal vid boende för äldre med demenssjukdom (Socialstyrelsen)
- Exempel på åtgärder för att minska smittspridning (Folkhälsomyndigheten).
- Arbetsätt i kommunal hälso- och sjukvård vid covid-19 (Socialstyrelsen)
- Rekommendationer vid besök i särskilda boenden för äldre under covid-19 (Folkhälsomyndigheten)
- Åtgärder för att minska risken för smittspridning av covid-19 från personal till äldre omsorgstagare och patienter (Folkhälsomyndigheten)
- Rena händer räddar liv (Folkhälsomyndigheten, SKR)
- Åtgärder för att minska risken för smittspridning av covid-19 inom vård, tandvård och omsorg Kunskapsunderlag, version 3, 2020 (Folkhälsomyndigheten)

Använd den lokala lägesbilden och resultaten för att förbättra

Gå igenom lägesbilden med, och vid behov besluta om eventuella förbättringar och åtgärder utifrån er gemensamma analys tillsammans med ansvariga för verksamheterna. Analysen ska vara ett stöd i att förbättra arbetet och förhindra smittspridningen, för både boende och personal. Det kan vara lätt att fokusera på det som kan förbättras, men kom ihåg att även lyfta fram det som fungerar bra.

⁷ Till exempel uppgifter om tillgång till utrustning eller antal boende med misstänkt eller bekräftad covid-19 på boendet.

Så har enkätfrågorna tagits fram

Enkätfrågorna är baserade på andra enkäter som använts av smittskyddsenheter i region Stockholm, region Sörmland och region Västra Götaland. Syftet med enkäterna i dessa regioner var att kartlägga insatser/åtgärder och identifiera utmaningar kring arbetet med covid-19 inom särskilda boenden i respektive region, för att minska smittspridningen där. Frågorna gällde verksamheternas förutsättningar, åtgärder som gjorts, behov av stöd och eventuell förekomst av smitta.

Frågorna och användarstödet har tagits fram av Socialstyrelsen på kort tid för att snabbt möta behovet från kommuner att skapa en lägesbild över smittspridningsarbetet vid de särskilda boendena i kommunen. Med tanke på rådande pandemi har synpunkter från sakkunniga och andra intressenter inte kunnat inhämtas i vanlig utsträckning. Synpunkter på materialet har inhämtats från *Riksföreringen för Medicinskt ansvariga sjuksköterskor och Medicinskt ansvariga för rehabilitering, Sveriges kommuner och regioner (SKR)* samt *SKR:s socialchefs-nätverk*. Det är Socialstyrelsen som står för innehållet.

Samråd med *Folkhälsomyndigheten* har skett avseende stödmaterialet och enkätfrågorna.

Versionshistorik

Version	Ändring avser	Datum
3.0	Uppdaterat utifrån att Folkhälsomyndigheten avpublicerat sitt dokumentet "Rekommendationer för handläggning och val av skyddsåtgärder mot covid19 inom vård och omsorg.	2021-04-22
2.0	Uppdaterat utifrån att besöksförbudet i särskilda boendeformer för äldre upphörde den 1 oktober 2020.	2020-10-28
1.0	Nytt dokument	2020-07-16

Bilagor:

1. Wordfil med frågorna
2. Excelfil med frågorna